سۆسیال ـ دیموکراسی

ڕەوتێکی فیکرییە هەوڵ دەدا میکانیزمە ئابورییەکان بە جۆرێك بخاتە گەڕ کەکۆمەڵێکی دادپەروەرترو یەکسانتر بەبێ بەکارهێنانی توندوتیژی بێنێتە دی. لەبنەمادا ڕەچەڵەکی ئەم ڕەوتە دەچێتەوە سەر مارکسیزم کە پێی وایە بنیاتنانی سۆسیالیزم پێویستی بە دیموکراسی نیە، بەڵکو پێویستی بە شۆڕش و لەناوبردنی چینە چەوسێنەرەکانە. بەڵام سۆسیال ـ دیموکراسی وەك ڕەوتێکی فیکری، دەستبەرداری تیۆریی پێویستیی بەکارهێنانی توندوتیژی بووە و ڕێچکەیەکی میانڕەوتری بۆ خۆی هەڵبژاردووە.

هەڵوێستی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بەرامبەر بە سۆسیال ـ دیموکراسی بە سێ قۆناغدا تێپەڕیوە کە بریتین لە قۆناغی هەڵوێستی نەرێنی (١٩٧٥-١٩٨٠)، قۆناغی لێك نزیك بونەوە (١٩٨٠-١٩٨٦)و قۆناغی هەڵوێستی ئەرێنی (لەساڵی ١٩٨٦ بەدواوە).

لە قۆناغی هەڵوێستی نەرێنیدا یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان سۆسیال ـ دیموکراسیی بە ئاراستەیەکی لادەر زانیوە و هەمان بۆچونی مارکسیزمی هەبووە کە گوایە سۆسیال ـ دیموکراسی نۆکەری بورژوازییە لەناو بزوتنەوەی کرێکاراندا و ئامانجەکەی دەستخەڕۆکردن و دورخستنەوەی کرێکارانە لە ڕێبازی شۆڕشگێڕانە.

هەرچەند یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە قۆناغی بەراییدا لە ئەدەبیاتەکانیدا بە دەگمەن چۆتە سەر باس کردنی ئەم مەسەلەیە، بەڵام هەڵوێستی نەرێنیی یەکێتیی نیشتمانی بەرامبەر بە سۆسیال ـ دیموکراسی ڕەنگدانەوەی لەسەر نۆڕینی سەبارەت بە هەندێ مەسەلە هەبووە، لەوانە هەڵوێستی بەرامبەر وەرگرتنی بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان بەو مەرجەی کە ناوی خۆی بگۆڕێ. بزوتنەوەی سۆسیالیست لە سەرەتای دامەزراندندا ناوی «بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان»ی بۆ خۆی هەڵبژاردبوو. لە کاتی وتووێژدا بۆ وەرگرتنی بزوتنەوەی سۆسیالیست لەریزەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستاندا، تاڵەبانی مەرجی گۆڕینی ناوی داناو داوای لە سەرکردەکانی بزوتنەوەی سۆشیالیست کرد وشەی «دیموکرات» فڕێ بدەن، ئەمەش بەو پاساوەی کە بزوتنەوەی سۆسیال ـ دیموکراسی لە جەنگی یەکەمی جیهاندا لە ڕێبازی شۆڕشگێڕانە لایداوەو سەرکردەی گەورەی روس ڤلادیمیر ئیلچ لینین لە نوسینەکاندا ئەم بزوتنەوەیەی ریسوا کردووەو ناوی زڕاندووە. سەرکردایەتیی بزوتنەوە تێبینییەکانی تاڵەبانیی بەهەند وەرگرت و بە ناوی بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستانەوە چووە ناو ریزی یەکێتیی نیشتمانییەوە.

هەروەها لە نامیلکەی «یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بۆچی؟» کە لە تشرینی دووەمی ساڵی ١٩٧٥ بڵاوکراوەتەوە، لە ڕەوتی گێڕانەوەی وردەکارییەکانی گۆڕینی ناوی پارتی بەلشەفیك لە پارتی سۆسیال دیموکراتی کرێکارانی روسیاوە بۆ پارتی کۆمۆنیستی روسیا، باس لەوە کراوە کە وشەی دیموکراسی «ناوەڕۆکێکی بورژوازیی هەیە»و دەستەواژەی سۆسیال ـ دیموکراسی لەگەڵ «ناوەڕۆکی شۆڕشگێڕانە»دا وێك نایەتەوە.

ئەمە بەم واتایە دێ کە بۆچونی زاڵ بەسەر بیرکردنەوەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستاندا لە قۆناغی بەرایی بەرامبەر بە سۆسیال ـ دیموکراسی ڕەنگدانەوەی ڕاستەوخۆی ئەو بۆچونە خراپەیە کە حزبە کۆمۆنیستەکان لە سەردەمی لینینەوە دەربارەی سۆسیال ـ دیموکراسی بڵاویان کردۆتەوە و تێیدا وایان نیشان داوە کەسۆسیال دیموکراتەکان ناپاکییان بەرامبەر بە کانیاوە خاوێنەکەی مارکسیزم کردووەو بونەتە نۆکەری بورژوازیو فریودەری تەڤگەری شۆڕشگێڕانەی کرێکاران.

لە ساڵی١٩٨٠ بەدواوە بە هەوڵ و کۆششی ئەندامان و کادیرەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە ئەوروپا، لێك نزیك بونەوەیەك لە نێوان یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانو ڕێکخراوی سۆسیالیست ئینتەرناسیونال و لە ناو

ڕێکخراوەکەدا لەگەڵ پارتی سۆسیالیستی فەرەنسادا هاتە ئاراوە. ئەم نزیکبونەوەیە بەو ئاکامە گەیشت کە لە ساڵی ١٩٨٢دا عومەر شێخموس و ئەحمەد بامەڕنی وەك نوێنەری یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بەشدارییان لە کۆنگرەی پارتی سۆسیالیستی فەرەنسادا کردو هەر لەو کۆنگرەیەدا بەهەوڵو رەنجی شاندەکەی یەکێتی، بڕیارێك بۆ پشتگیری کردنی خەباتی گەلانی فەلەستین و ئەریتیریا و بیابانی رۆژئاواو کوردستان لەپێناوی بەدەست هێنانی مافی چارەی خۆنوسیندا دەرچوو.

پەیوەندیی دۆستانەی نێوان یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان و رێکخراوی سۆسیالیست ئینتەرناسیۆنال لایەنە نەیارەکانی ئەو کاتەی یەکێتیی نیشتمانیی وروژاند. ئەو لایەنانە ئەم بابەتەیان کردە کەرەستەیەك بۆ شکاندن و ناوزڕاندنی یەکێتیی نیشتمانی. بەشداریی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە کۆنگرەی پارتی سۆسیالیستی فەرەنسا لەرادیۆو بڵاوکراوەکانی بەرەی جود، چەندین وتاری لەسەر نوسرا کە تێیدا یەکێتیی نیشتمانی بەوە تاوانبار دەکرا کە بۆتە نۆکەری سۆسیالیست ئینتەررناسیۆنال و گوایە «ئیمپریالیزمی جیهانی» لە ڕێی حزبە سۆسیال دیموکراتەکانەوە پلانێکی بۆ شێواندنی مەسەلەی کورد بەدەستەوەیە.

لە ٢ی تشرینی دووەمی ١٩٨٢دا لەوتارێکدا کە نەوشیروان مستەفا نوسیبوی‌و دواتر لەگەڵ چەند وتارێکی دیکەدا لە نامیلکەیەکدا بە ناونیشانی «ئایا مەسەلەی کورد یەك مەسەلەیە یان چەند مەسەلەیەکە؟» بڵاوکرایەوە، وەڵامی ئەو پڕۆپاگەندەو واتەواتانە درایەوەو باس لەوە کرا کە «سۆسیال ـ دیموکراتەکانی ئەوروپا ئێستا (١٩٨٢) بەشێکی گەورەی چینی کرێکار و نەقابەکانیان لە ژێر دەست دایە. لە سەرانسەری ئەوروپای غەربیدا، لە فەرەنسا، ئیسپانیا، ئەڵمانیا، نەمسا، سوید، نەرویژ، هۆڵاند، بریتانیا و ئیتالیا، تەنانەت لەم وڵاتانەدا حوکمیان گرتۆتە دەست، هەڵبەتە نەك بە ڕێگەی ئینقیلابی عەسکەری یان بە زەبری لولەی تفەنگ، بەڵکو بە ڕێگەی هەڵبژاردنی ئازادو ئەو ریفۆرمانەی لە بەرنامەکانیاندا هەیە. سۆسیال دیموکراتەکان ئێستا لە فەرەنسا و سوید و نەمسا حوکمیان بەدەستەوەیەو تا چەند هەفتە لەمەوبەر حوکمی ئەڵمانیای فیدراڵیشیان بەدەستەوە بوو. سۆسیال دیموکراتەکان ئێستا لە پەیوەندییەکانی نێودەوڵەتاندا قورساییەکی ئەوتۆیان هەیە نە یەکێتیی سۆڤێت و نە چین و نە دەوڵەتانی سۆسیالیستی ترو نە ئەمریکاو نە وڵاتانی دنیای سێیەم ناتوانن پشت گوێیان بخەن. بۆیە هەر هێزێکی کوردستانی بیەوێ مەسەلەی کورد یان هەر مەسەلەیەکی تر بە بیروڕای گشتیی ئەوروپا بناسێنێ‌و هەوڵ بدا پشتیوانیی گەلانی ئەوروپا بەدەست بهێنێ، ناتوانێ سۆسیال ـ دیموکراتەکان پشت گوێ بخا کە جگە لەوەی چەندین حزبی گەورەو فراوانن، ملیۆنەها کرێکار و سەدان نەقابەی کرێکارییان لەگەڵە، سەدەها رۆژنامە و گۆڤارو ئیستگەی رادیۆو تەلەفزیۆن و سینەما و نوسەرو فەیلەسوف و هونەرمەندیان هەیە».

وتارەکە جەختی کردۆتە سەر ئەوەی کە گەلی کورد دەبێ سود لە دۆستایەتیی سوسیالیست ئینتەرناسیۆنال وەرگرێ چونکە «سۆسیال ـ دیموکراتەکان... یەکێکن لەو لایەنانەی کە جوڵانەوەی شۆڕشگێڕانەی کورد دەبێ هەوڵ بدا کە پشتیوانی و لایەنگرییان بەدەست بهێنێ و هەوڵی ئەوە بدا لە مەسەلەی رەوای کورد بگەن و دۆستایەتیی بکەن، بێ ئەوەی جوڵانەوەی کوردو هێزە شۆڕشگێڕەکانی سەربەخۆیی سیاسی و ئایدیۆلۆجیی خۆیان لەدەست بدەن».

وتارەکە بەم پەرەگرافە مەسەلەکەی بڕاندۆتەوە «ئێمە ناساندنی مەسەلەی کورد و بڵاوکردنەوەی هەواڵ و دەنگوباسەکانی و سەلماندنی عەدالەت و رەوایی ئامانجەکانی بزوتنەوەی رزگاریخوازانەی گەلی کورد لەسەر ئاستی جیهان بەگەلانی دنیا و حزب و رێکخراوە سیاسی‌و نەقابی‌و ئینسانییەکانی و بەدەزگاکانی ئیعلام (راگەیاندن)و بیروڕای

گشتی، لەناو ئەوانەدا بەسۆسیال ـ دیموکراتەکان، بەیەکێك لە ئەرکەکانی هەڤاڵانی دەرەوەی وڵاتمان دەزانین کە خۆشبەختانە تا ئێستا ئەنجامی باش و سەرکەوتنی باشمان تێدا بەدەست هێناوە».

لایەنەکانی بەرەی جود تا ساڵی ١٩٨٣ هەر بالۆرەی نۆکەرایەتیی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانیان بۆ سۆسیالیست ئینتەرناسیۆنال لێ دەدا. پاش شەڕەکانی ساڵی ١٩٨٣ی قەندیل کە تێیدا هێزەکانی بەرەی جود کشانەوە بۆ ناو خاکی ئێران، پارتی دیموکراتی کوردستان لە بەیاننامەیەکدا بە زمانی عەرەبی تۆمەتی ئەوەی خستە پاڵ یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان کە دەستی لە جێبەجێ کردنی پیلانێکدا هەیە کە «ناوەندەکانی ئیمپریالیزمی جیهانی بە سەرۆکایەتیی ئیمپریالیزمی ئەمریکا و ڕێکخراوی سۆسیالیست ئینتەرناسیۆنال (سۆسیال ـ دیموکرات)و هەموو ڕژێمو هێزە کۆنەپەرستە ڕەشەکانی دوژمنی گەلی عیراقو گەلی کورد» دایاننیاوە. هەروەها حزبی سۆسیالیستی کوردستان لە بەیاننامەیەکدا هەمان تۆمەتی دوبارە کردەوە گوایە یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان «بە هاوکاریی ڕژێمی فاشیی بەغداو ئاغاکانیان لە ئیمپریالیزمو هەندێ سەرکردایەتیی سۆشیال دیموکراتەکانی ڕۆژئاوا» جێبەجێکەری پیلانێکە لە دژی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

لە قۆناغی سێیەمدا پەیوەندییەکانی نێوان یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانو سۆسیالیست ئینتەرناسیونال زۆرتر پەرەیان سەند، بە تایبەتی پاش دەستکردن بە چاکسازی لە یەکێتیی سۆڤێت لەسەر دەستی سەرۆکی یەکێتیی سۆڤێت میخائیل گۆرباچۆف کە لە بەرەنجامی کۆتاییدا بونە مایەی کاڵ کردنەوەی کاریگەریی ئایدیۆلۆژیا لەسەر سیاسەت. ئەم گۆڕانکارییانە ڕەنگدانەوەی کاریگەریان لەسەر یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان هەبوو، بەڕادەیەك کە لە ساڵی ١٩٨٩دا پرۆژەی هەڵوەشاندنەوەی هەردوو باڵەکەی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانو یەکێتیی شۆڕشگێڕانی کوردستانو یەکگرتنەوەیان لە چوارچێوەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستاندا هاتە ئاراوە.

لە سەرەتای دەیەی نەوەدی سەدەی بیستەمدا، لەگەڵ هەڵوەشاندنەوەی یەکێتیی سۆڤێت و هەرەس هێنانی بلۆکی کۆمۆنیستدا، لە سۆنگەی کۆتایی هاتنی جیهانی ئایدیۆلۆژیا و پوکانەوەی کۆمۆنیزمەوە، بیروباوەڕی سۆسیال ـ دیموکراسی لە پانتاییەکی فراوانتردا بڵاو بۆوەو تاوی سەند.

لە کۆنگرەی یەکەمی ١٩٩٢ی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستاندا، تاڵەبانی لەڕاپۆرتی سیاسیدا بانگەشەی بۆ «سۆسیالیزمێکی دیموکرات و مرۆڤپەروەرانە» کرد. کۆنگرەش بڕیاریدا جیهانبینیی سۆسیال ـ دیموکراسی پیادە بکاو یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان وەك «ڕێکخراوێکی سۆسیال ـ دیموکرات» بناسێنێ.

لە ساڵی ٢٠٠٣دا یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە کۆنگرەی سانپاولۆی سۆسیالیست ئینتەرناسیونال بە ئەندامی چاودێر وەرگیراو لە ساڵی ٢٠٠٨دا لە کۆنگرەی ئەسینا پلەی ئەندامی هەمیشەیی وەرگرت.

لە دیکۆمێنتە پەسندکراوەکانی کۆنگرەی چوارەم لە ساڵی ٢٠١٩، تێڕوانینە سۆسیالیستییە ـ دیموکراتییەکان لە ستراکچەری گشتیی پەیڕەوی ناوخۆ و پرۆگرامدا، بە شێوەیەکی زەقتر و قوڵتر، ڕەنگیان داوەتەوە. بەپێی پرۆگرام، حزب بۆ «جێبەجێکردنی بنەماکانی سۆشیالیست ـ دیموکرات» تێدەکۆشێ. پرۆگرام، بە دیاریکراوی، پرسەکەی ورد کردۆتەوە و نیشانی داوە کە «بنیاتنانی کۆمەڵگایەکی خۆشگوزەران و ژیانێکی سەردەمیانە بۆ تەواوی تاکەکانی کۆمەڵ» بەشێکە لە ئامانجەکانی حزب، هەروەها لە ئاماژەیەکی ڕاشکاوانەدا بۆ پێویستیی ڕەنگدانەوەی تێڕوانینە سۆسیالیستییە دیموکراتییەکان لە سیاسەتی حزبدا، پرۆگرام ئەوەی بڕاندۆتەوە کە حزب «پابەندە بە سیاسەت و جیهانبینیی (ڕێکخراوی) سۆشیالیست ئینتەرناشنال» و نیشانی داوە کە دەبێ ئەم پابەندبونە «لەسەر ئاستی ناوخۆ و جیهان» ڕەنگدانەوەی لەسەر سیاسەت و هەڵسوکەوتی حزب هەبێ، بەڵام لە بەرامبەردا ئەو مەرجەی داناوە کە دەبێ ئەو پابەندبونە «تایبەتمەندیی هەلومەرجەکانی کوردستان و

عیراق» لە بەرچاو بگرێت کە ئەمەش خۆی لە خۆیدا ئاماژەیەکی ناڕاستەوخۆیە بۆ پێویستیی پشت گوێ نەخستنی ئاستی گەشەی کۆمەڵایەتی و ئابوریی کۆمەڵگا. بە مانایەکی تر، پرۆگرام وای دەبینێ کە جێبەجێکردنی پرنسیپە سۆسیالیستییە دیموکراتییەکان لە کوردستان پێویستی بە پراکتیزەیەکی دینامیکییە، دور لە لاسایی کردنەوەی میکانیکی و بە رەچاوکردنی ئاستی گەشەی کۆمەڵایەتی ـ ئابوریی کۆمەڵگا.

بە شێوەیەکی گشتی، تێڕوانینە سۆسیالیستە دیموکراتییەکان لەناو پرۆگرام، لە بابەتەکانی ئامانجە کۆمەڵایەتییەکان، ژنان، نیشتەجێبون، ژینگە، تەندروستی، پەروەردە، لاوان و ئامانجە ئابورییەکاندا زۆر بە رونی رەنگیان داوەتەوە.

سۆسیالیزم (پرنسیپ)

یەکێکە لە پرنسیپە سەرەکییەکانی ستراکچەری فیکریی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بەڵام ناوەڕۆکەکەی لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێکی تر جیاوازیی هەیە.

لە بەیاننامەی دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستاندا چەمکی سۆسیالیزم وەك پرنسیپێکی دیاریکراو و سەربەخۆ بە شێوەیەکی راستەوخۆ باس نەکراوە بەڵام لە ڕەوتی دیاریکردنی پێنج ئەرکە سەرەکییەکەی شۆڕشی نیشتمانیی دیموکراتدا، ئەرکی پێنجەم بە ناوەڕۆك لە هەمویانەوە لە سۆسیالیزمەوە نزیکترە و ناوی سۆسیالیزمیشی تێدا هاتووە و بەم جۆرە دارێژراوە: «هێنانە دیی چاکسازییەکی کشتوکاڵیی ریشەیی بە قازانجی کۆمەڵانی خەڵکی جوتیار و پیشەسازی کردنی وڵات و وەبەرهێنانی سامانی نەوت و کانزاکان بۆ پەرەپێدانی کۆمەڵگای عیراق و پاشانیش فەراهەم کردنی پێداویستییەکانی هەنگاونان بەرەو بنیاتنانی سۆسیالیزم». ئەم بڕگەیە پەیوەندییەکی پتەو لە نێوان پیشەسازیو کشتوکاڵدا دروست دەکاو بە ناوەڕۆك ئەو تیۆرییە شۆڕشگێڕانەیە بەرجەستە دەکا کە ئەرکی بنیاتنانی سۆسیالیزم بە کرێکاران و جوتیاران دەسپێرێ. کرۆکی ئایدیۆلۆژیی بڕگەکە ئەوەیە کە سۆسیالیزم لەسەر دەستی کرێکاران و جوتیاران بنیات دەنرێو چینی کرێکار بەبێ پەرەپێدانی کەرتی پیشەسازی ناتوانێ پەرە بە رۆڵی سیاسیی خۆی بداو ئەنجامدانی ریفۆرمی زەوی هەنگاوێکی پێشکەوتنخوازانەیە بۆ رزگاربون لە پاشماوەکانی دەرەبەگایەتی و دابین کردنی هاوپەیمانێك بۆ چینی کرێکار لە هەوڵدانیدا بۆ دامەزراندنی سۆسیالیزم.

لە ڕەوتی باس کردنی هاوپەیمانە سەرەکییەکانی بزوتنەوەی کوردایەتیدا، بەیاننامەکە دەچێتەوە سەر ناوهێنانی سۆسیالیزم بەڵام لەو شوێنەدا بەمجۆرە باسی دەکات کە هێزە سۆسیالیستەکانی جیهان هاوپەیمانێکی سەرەکیی بزوتنەوەی کوردایەتی پێکدێنن.

لەناملیکەی «یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بۆچی؟» کە بە شێوەیەکی چڕ گوزارشت لە ستراکچەری فیکریی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەکات، مەسەلەی سۆسیالیزم وەك مەسەلەیەکی هەنوکەیی دەرناکەوێ بەڵکو مەسەلە هەنوکەییەکە چۆنێتیی هەڵگیرساندنەوەی خەباتی چەکدارە لە کوردستاندا پاش هەرەس هێنانی شۆڕش دوا بە دوای پەیمانی جەزایر.

ناملیکەکە چەردەیەك بیروڕای گرنگی سەبارەت بە سۆسیالیزم گرتۆتە خۆ بەڵام باس کردنی سۆسیالیزم، لە ناوەڕۆکی ناوهێنانەکاندا، زۆرتر بەندە بەدوو مەسەلەوە، یەکێکیان مەسەلەی جوتیارانەو ئەوی تر مەسەلەی پارتی پێشڕەوە. سەبارەت بەمەسەلەی یەکەم، بەم جۆرە سەیری رۆڵی جوتیاران کراوە کە بەبێ رزگاربونیان لە دەرەبەگایەتی ناتوانن بەشدارییەکی کارا لە خەباتی نیشتمانی و چینایەتیدا بکەن، بەتایبەتی کە بزوتنەوەی کوردایەتی لە ناوەڕۆکدا بزوتنەوەی

جوتیارانە کە زۆرینەی گەل پێکدێنن. سەبارەت بەمەسەلەی دووەمیش، ئاماژە بۆ ئەوە کراوە کەگۆش کردنی بزاڤی جەماوەری شۆڕشگێڕ بەبیروباوەڕی سۆسیالیزم پەیدابونی پارتی پێشڕەوی لێ دەکەوێتەوە.

ئەم بیرو بۆچونانە لە پڕۆژەی بەرنامەو پەیڕەوی ناوخۆی ساڵی ١٩٧٦ی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانیش رەنگیان داوەتەوەو تێیدا داوای نەهێشتنی دەرەبەگایەتی و پەیوەندیی تیرەگەریو ئەنجامدانی چاکسازییەکی ریشەیی لە بواری کشتوکاڵدا کراوە. بەرنامەکە واوەتر دەڕوا و شۆڕشی رزگاریی نیشتمانی بە شۆڕشی کشتوکاڵییەوە دەبەستێتەوە و بانگەشە بۆ هاوپەیمانیی کرێکاران و جوتیاران دەکات. ئەم بۆچونە زۆرتر کاریگەریی ئەزمونی چینی لەسەرە کە لەوێدا سۆسیالیزم لەسەر دەستی پارتی کۆمۆنیستی چین بە سەرۆکایەتیی ماوتسی تۆنگ لە رێگەی تێکهەڵکێش کردنی بزاڤی رزگاریی نیشتمانیو شۆڕشی کشتوکاڵییەوە هاتۆتە دی. بەڵام بەرنامەکە بە شێوەی پرنسیپێکی سەربەخۆ باسی سۆسیالیزم ناکا.

بە هەمان پێودانگ، پەیڕەوی ناوخۆ چەردەیەك ئاماژەی گرنگی بۆ سۆسیالیزم تێدا بەدی دەکرێ لەوانە بانگەشەکردن بۆ چاکسازییەکی ریشەیی لە بواری زەویدا، خۆماڵی کردنی بازرگانیی دەرەکی، چاودێری کردنی بازرگانیی ناوخۆیی، پەرەپێدانی کەرتی گشتی، پاراستنی مافی کرێکاران، دیاری کردنی ماوەی کاری رۆژانە بە حەوت سەعات، دەستەبەرکردنی مافی پێکهێنانی سەندیکاکان، پەرەپێدانی بزوتنەوەی کرێکاری بۆ رەخساندنی مەرجی پێویست بۆ ئەو بزوتنەوەیە بۆ بەرجەستەکردنی رۆڵی مێژوویی خۆی.

هەردوو باڵەکەی یەکێتیی نیشتمانی لە قۆناغی بەراییدا، واتە کۆمەڵەی رەنجدەران و بزوتنەوەی سۆشیالیست، هەر لە سەرەتاوە ئاراستەیەکی سۆسیالیستییان هەبوە. کۆمەڵەی رەنجدەران لەو روانگەیەوە کە لە سەرەتاوە جیهانبینیی مارکسیستیی پیادە کردووە، ستراکچەری فیکریی لەسەر بنەمای فەراهەم کردنی پێداویستییەکانی هەنگاونان بەرەو سۆسیالیزم دامەزراندبوو و لەم سەروبەندەدا ستراکچەرە ئایدیۆلۆژییەکەی بەم چەشنە شرۆڤەی سۆسیالیزمی کردووە کە قۆناغی پێش پەیدابونی کۆمۆنیزمە.

سەبارەت بە بزوتنەوەی سۆسیالیستیش، هەڵبژاردنی دەستەواژەی «سۆسیالیست» وەك ناسنامەیەك بۆ بزوتنەوەکە خۆی لەخۆیدا هەنگاوێکی پێشکەوتووە. بەڵام بزوتنەوەی سۆسیالیست تا ساڵی ١٩٧٨ هیچ بەرنامەیەکی نەبووە کە تێڕوانینی بۆ مانای سۆسیالیزم تێدا رون کردبێتەوە. لە ساڵی ١٩٧٨دا تاڵەبانی بەرێککەوتن لەگەڵ باڵی عەلی عەسکەری - خالید سەعید پڕۆژەی پرۆگرامێکی بۆ بزوتنەوەی سۆسیالیست نوسیو تێیدا ستراکچەرێکی فیکریی رونی بۆ بزوتنەوە دابین کرد.

بزوتنەوەی سۆسیالیست هەر لە سەرەتاوە رەوتی چەپو سۆسیالیستی هەبووە کە سەرکردەی وەك کاردۆ گەلاڵی و عەلی هەژار نوێنەرایەتییان کردووە. لە بەرامبەریشدا رەوتی پارێزگارانەشی هەبوە کەدیدێکی رۆشنی بۆ چەمکی سۆسیالیزم نەبووە. ئەم رەوتە ساڵح یوسفی نوێنەرایەتیی کردوە. پاش جیابونەوەی بزوتنەوەی سۆشیالیست لە یەکێتیی نیشتمانی لە ساڵی ١٩٧٩، ئەو باڵەی بزوتنەوەی سۆسیالیست کە لە ناو یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان مایەوە، تا ساڵی ١٩٨٢ بەردەوام بوو لەسەر پیادەکردنی پڕۆژەی پرۆگرامەکەی ساڵی ١٩٧٨.

لە شیکردنەوەی کۆتاییدا پرۆگرامی ساڵی ١٩٧٨ پڕۆژەیەکی تەواو سۆسیالیستی بوو. دیباجەی پرۆگرامەکە بە رونی نیشانی داوە کە «دامەزراندنی سۆشیالیزم لە کوردستاندا لە رێگەی سەرخستنی شۆڕشی دیموکراتی گەلییەوە» یەکێ لە ئامانجە دورەکان پێکدێنێ. هەروەها لە ناواخنی پرۆگرامەکەدا لە دوانزە ئامانجەکەی خەبات، ئامانجی دوانزەهەم جەختی کردۆتە سەر «دامەزراندنی رژێمێکی دیموکراتی گەلی کە زەمینە خۆش دەکات بۆ گواستنەوەی کۆمەڵ بەرەو

سۆسیالیزم بۆ چارەسەرکردنی بنەڕەتیی هەموو گیروگرفتە کۆمەڵایەتیو نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد بەپێی یاسای سۆشیالیزمی زانستی».

پاش یەکگرتنەوەی بزوتنەوەی سۆشیالیستی کوردستان و هێڵی گشتی لە ساڵی ١٩٨٢و پێکهێنانی یەکێتیی شۆڕشگێڕانی کوردستان، بیرورا سۆسیالستییەکانی ناو بزوتنەوە گوێزرانەوە بۆ ناو یەکێتیی شۆڕشگێڕان. بەیاننامەی دامەزراندنی یەکێتیی شۆڕشگێڕان وای بۆ چووە کە سەردەمەکە «سەردەمی هەرەس هێنانی ئیمپریالیزم و تێکشکانی قەڵای سەرمایەداریی جیهانیو سەرکەوتنی شۆڕشی گەلان و چینە زەحمەتکێشەکانە». بەڵام ئاراستەی سۆسیالیستی لە ناو ئەدەبیاتی یەکێتیی شۆڕشگێڕاندا، بە بەراورد لەگەڵ پڕۆژەی پڕۆگرامی ساڵی ١٩٧٨ی بزوتنەوەی سۆشیالیست، زۆر کرچ و کاڵە، بە ڕادەیەك کە یەکێتیی شۆڕشگێڕان لە ئەدەبیاتەکانیدا دامەزراندنی سۆسیالیزمی نەکردۆتە ئامانجی خۆی. لەم روەوە سەرنجی ئەوە دراوە کە لە ئەدەبیاتی یەکێتیی شۆڕشگێڕاندا دژایەتی کردنی ئیمپریالیزم لە دژایەتی کردنی سەرمایەداری جیا کراوەتەوەو لەناوبردنی سەرمایەداری نەکراوە بەئامانج. پەیڕەوی ناوخۆ رونی دەکاتەوە کە «لەناوبردنی سەرمایەداریی بیروکرات» نەك سیستمی سەرمایەداری، یەکێ لە ئامانجەکانی خەباتی یەکێتیی شۆڕشگێڕان پێکدێنێ. بەڵام پڕۆگرامو پەیڕەوی ناوخۆی یەکێتیی شۆڕشگێڕان چەردەیەك بەهای چەپڕەوانەی پێشکەوتنخوازانەی گرتۆتە خۆ لەوانە نەهێشتنی دەرەبەگایەتیو دژایەتی کردنی ئیمپریالیزم، هەروەك بانگەشەی بۆ چەند تیۆرییەکی چەپڕەوانە کردووە لەوانە تیۆرییەکانی «شۆڕشی دیموکراتیی نوێ» و «یەکگرتنەوەی چوار چینە شۆڕشگێڕەکە». بەکردەوە، یەکێتیی شۆڕشگێڕان وەك ڕێکخراوێکی چەپی ریفۆرمیستی میانڕە و هەڵسوکەوتی کردووەو بە بەراورد لەگەڵ کۆمەڵەی رەنجدەراندا، کەمتر لە ژێر کاریگەریی ئایدیۆلۆژیادا بووە.

چەمکی سۆسیالیزم لەو قۆناغەدا زۆر لە ژێر کاریگەریی تیۆریی کۆمۆنیستانەی سۆسیالیزم دایە کە تێیدا دەوڵەت کۆنترۆڵی بازرگانیی دەرەکیو ناوخۆیی دەکا، نرخ دادەنێ و هانا بۆ خۆماڵی کردنی خزمەتگوزارییە گشتییەکانو دابین کردنی یەکسانیی تاکەکان دەبا. ئەم سۆسیالیزمە لە ڕوی تیۆرییەوە لەسەر بنەمای هاوپەیمانیی چینە شۆڕشگێڕەکان بە سەرکردایەتیی چینی کرێکاران دادەمەزرێ. هەرچەند لەم سۆسیالیزمەدا دەوڵەت خاوەنی هۆکانی بەرهەم هێنانە بەڵام دەرفەت بە کۆمەڵگا دراوە بەشداری لە بەرهەم هێناندا بکاو خاوەنێتیی تایبەتیش پارێزراوە.

بە شێوەیەکی گشتی، لەو قۆناغەدا سۆسیالیزم هەم وەك ئامانج تەماشا کراوە هەم وەك قۆناغ. ئەمەش زۆرتر لە لێکۆڵینەوەیەکی تیۆریکیدا دەردەکەوێ کە فەرەیدون عەبدولقادر لە ساڵی ١٩٨٩دا بە ناونیشانی «هەڵوێستی کۆمەڵە دەربارەی هەندێ مەسەلەی ستراتیجی» نوسیویەتی و تێیدا سۆسیالیزم، وەك ئامانج و قۆناغ، دوای رزگاری و دیموکراسی دێ.

لە سەرەتای دەیەی نەوەدەکانی سەدەی بیستەمدا چەمکی سۆسیالیزم لە ستراکچەری فیکریی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستاندا کەوتە ژێر کاریگەریی دوو فاکتەری بنچینەیی. فاکتەری یەکەم هەرەس هێنانی بلۆکی کۆمۆنیستە کە بوە مایەی هەرەس هێنانی مۆدێلی پەیڕەوکراوی سۆسیالیزمو داڕوخانی بەها سۆسیالیستییەکان. ئەم هەرەس هێنانە ڕێی بۆ پەیدابونی چەردەیەك بەهای تازە خۆش کرد لەوانە بەهاکانی بەجیهانیبونو ئابوریی بازاڕو مافی مرۆڤ و دیموکراسی. فاکتەری دووەم داشکاندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانە بە لای پیادەکردنی جیهانبینیی سۆسیال دیموکراسیدا.

بەم پێیە، یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە کۆنگرەی یەکەمدا لە ساڵی ١٩٩٢، لەسەر مۆدێلێکی سۆسیالیزم گیرسایەوە کە تەواو جیاواز بوو لە مۆدێلی پشتگیریلێکراوی دەیەی حەفتاکان و هەشتاکان. لە ڕاپۆرتی سیاسیدا کە تاڵەبانی لە کۆنگرەی یەکەم خوێندویەتییەوە و پاشان کۆنگرە وەك دیکۆمێنتێکی فەرمی پەسندی کردووە، سۆسیالیزم

به «ئامانجی سەرەکیی دور» دانراوە. ڕاپۆرتەکە رونی کردۆتەوە کەسۆسیالیزم «لە ڕوی فەلسەفییەوە» بیروباوەڕی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان پێکدێنێ و «بە هەڵپەهەڵپ و پەلە پەل و بازدان» نایەتە دی. ڕاپۆرتەکە بانگەشەی بۆ ئەو تیۆرییە کردوە کە سۆسیالیزم «قۆناغی دوای سەرمایەدارییە»و لەم روەوە باسی کردوە کە «گەشەپێدانی سەرمایەداری» مەرجێکی سەرەکیی بنیاتنانی سۆسیالیزم پێکدێنێ.

ئەمە بەم واتایە دێ کەراپۆرتەکە وای داناوە کە سۆسیالیزم بە ڕێوشوێنی ئاشتییانە و لە ڕێی گەشەپێدانی سەرمایەدارییەوە دێتە دی. ڕاپۆرتەکە هیچ بانگەشەیەکی بۆ هاوپەیمانیی چینە شۆڕشگێڕەکان و خۆماڵی کردنی خزمەتگوزارییە گشتییەکان تێدا نیە و داوا ناکا دەوڵەت کۆنترۆڵی بازرگانیی دەرەکی و ناوخۆیی بکات.

پەیڕەوی ناوخۆی پەسندکراوی کۆنگرەی یەکەم جەختی کردۆتە سەر ئەوەی کە یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان حزبێکی «سۆسیال دیموکراتە» بەڵام مانای سۆسیالیزمی رون نەکردۆتەوە. پرۆگرام، بەبێ ناوهێنانی سۆسیالیزم، لە برگەی ئامانجە ئابورییەکاندا بانگەشەی بۆ چەند ناوەڕۆکێکی سۆسیالیستی کردووە وەك «گەشەپێدانی کەرتی گشتیی پیشەسازی بەگوێرەی پێویستییەکانی گەشەکردنی کۆمەڵایەتی و توانای گەل»و یارمەتیدانی کەرتی تایبەت و «رێکخستن و بوژاندنەوەی بازرگانیی ناوەوە بەپێی یاساو بە دابین کردنی ئازادیو رەچاوکردنی گەشەپێدانی ئابوری و سودی کۆمەڵ و ئابوریی نیشتمانی» و لەم روەوە ئازادی بە کۆمپانیا بازرگانییەکان دراوە تا لە پاڵ حکومەتدا بەشدار بن لە بازرگانیی دەرەکیدا. لە برگەی گەشەپێدانی کۆمەڵایەتیشدا، پرۆگرام بە هەمان شێوە جەختی کردۆتە سەر چەند ئاراستەیەکی بە ناوەڕۆك سۆسیالیستی لەوانە چارەسەرکردنی کێشەی خانوبەرە «بە دابین کردنی خانوو بۆ هەموو خێزانێك»، دابین کردنی گەرەنتیی خزمەتگوزاریی تەندروستی لە شارەکان، دابین کردنی کار بۆ بێکاران، دەستەبەرکردنی گەرەنتیی کۆمەڵایەتی بۆ کرێکارانو پەککەوتەو بەساڵاچوانو خێزانی شەهیدان، دەرکردنی یاسای کارو خوێندن بەخۆڕایی.

ئەو دیکۆمێنتانەی کە لە کۆنگرەکانی دووەمو سێیەم لە بارەی سۆسیالیزمەوە دەرچون، لە ناوەڕۆکدا جیاوازییەکی ئەوتۆیان لەگەڵ دیکۆمێنتەکانی کۆنگرەی یەکەمدا نیە.

کۆبەند:

* هەرچەند سۆسیال دیموکراسی و مارکسیزم لە ریشەی فیکریدا هاوبەشن، بەڵام جیاوازیی نێوانیان، هەر لە سەرەتاوە، لە سەردەمی کارل مارکس و فریدیک ئەنگلسەوە، نەدەشاردرایەوە. ئەو جیاوازییانە و چەند فاکتەرێکی تر کە پەیوەندییان بە هەلومەرجی جەنگی یەکەمی جیهانەوە هەیە، بونە هۆی فراوانکردنی دەلاقەی نێوان هەردوو رەوت و جیابونەوەی باڵی رادیکال بە سەرۆکایەتیی ڤلادیمیر ئیلیچ لینین لە سۆسیال دیموکراسی و پیادەکردنی رەهەندێکی تەواو جیاواز لە رەهەندی ئینتەرناسیۆنالی دووەم.

لە بەراییدا سۆسیال دیموکراسی لەسەر دەستی چەند سەرکردەیەکی وەک کارل کاوتسکی، هەنگاوی گرنگی بەرە و میانڕەوی هەڵهێنا تا گەیشتە ئەو باوەڕەی کە هێنانە دیی سۆسیالیزم، مەرج نیە بە شۆڕشی چەکدار و روخاندنی حکومەتەکان بێتە دی. سۆسیال دیموکراسی دانی بەوەدا نا کە سەرمایەداری سیستمێکی پڕ کەموکوڕییە، بەڵام ئەو سیستمە نەگەیشتۆتە رادەی کارکردن بۆ لەناوبردنی، بەڵکو ئەو کەموکوڕییانە شیاوی چارەسەرکردنن و دەرفەت هەیە سەرمایەدارییەکی دلۆڤانتر و دادپەروەرتر بهێنرێتە دی. لێرەدا گرەوی سەرەکی لەسەر گۆڕانی شێنەیی کۆمەڵگا و تەشەنەسەندنی بیروباوەڕی مرۆڤدۆستانەیە.

تیۆروانینی سۆسیال دیموکراسی بۆ سۆسیالیزم، لە هی مارکسیزم جیاوازە. سۆسیال دیموکراسی پشتگیری ئەوە ناکا کە سۆسیالیزم تەنها لە نەهێشتنی خاوەنێتیی تایبەت و سەپاندنی کەرتی گشتیی دەوڵەتدا قەتیس بکرێ. لە میتۆدی بیرکردنەوەدا، سۆسیال دیموکراسی دژی خاوەنێتیی تایبەت نیە و لەم خاڵەدا پشتیوانی لە مارکسیزم ناکا کە پێی وایە یەکسانی لەوەدا دەبێ کە تاکەکان لە موڵکی تایبەت دابماڵدرێن و هەموو شتێک لە سۆسیالیزمدا موڵکی دەوڵەت بێ.

لە مارکسیزمدا ئەکتەری سەرەکی، دەوڵەتە و لە دەوڵەتیشدا پارتی کۆمۆنیست، بەڵام لە سۆسیال دیموکراسیدا، بە تەنیشت دەوڵەتەوە، کۆمەڵگا هەیە، کە ئەویش ئەکتەری سەرەکییە. بۆیە، لە روانگەی سۆسیال دیموکراسییەوە، یەکسانی لەوەدا نیە کە تاکەکان لە موڵکی تایبەت دابماڵدرێن و دەوڵەت، بە تەنها، ئەکتەری سەرەکی بێ. بە بۆچونی سۆسیال دیموکراسی، دامەزراندنی سۆسیالیزم پێویستی بە دامەزراندنی دکتاتۆریای کرێکاران و لەناوبردنی بورژوازی نیە و وای بۆ دەچێ کە دکتاتۆریای چینایەتی، لە سەرەنجامدا، دەبێتە هۆی وێرانکردنی کۆمەڵگا و هەرەسهێنانی دەوڵەت.

سۆسیال دیموکراسی پێی وایە فراوانکردنی کایەکانی دیموکراسی و واڵاکردنی فەزای ئازادیی رادەربڕین و میدیای ئازاد و بەرینکردنی کایەکانی بەگەڕخستنی سەرمایە چاوەڕێی ئەوەیان لێ دەکرێ کە کۆمەڵگایەکی دینامیکی و گەشەکردوو و کراوە بێننە دی.

لە بواری ئاینیدا، سۆسیال دیموکراسی لە چوارچێوەی رەهەندە سکولارییەکاندا، ئەو بوارەی رێکخستووە و وای لێ دەڕوانێ کە مەسەلەی ئاین بەشێکە لە مەسەلەی ئازادییەکان و ئازادیی پەرستن بۆ هەموو گروپە ئاینییەکان دەستەبەرە بەو مەرجەی کە پەیڕەوانی هیچ کام لەو گروپانە گوتاری پڕ رق و قینە و سوکایەتی دژی گروپەکانی تر بەکار نەهێنن.

* حزبە سۆسیالست و سۆسیال دیموکراتەکان و حزبە کرێکارییەکان لە ژێر چەتری رێکخراوێکی نێودەوڵەتیدا بە ناوی سۆسیالیست ئینتەرناسیۆنال کۆبونەتەوە کە لە ساڵی١٩٥١دا کۆنگرەی یەکەمی لە شاری فرانکفۆرت لە ئەڵمانیا بەستووە.

سۆسیالیست ئینتەرناسیۆنال باوەڕی بە مافی چارەی خۆنوسینی گەلانە. لە ساڵی ٢٠١٧دا سکرتێری گشتیی سۆسیالیست ئینتەرناسیۆنال لویس ئەیالا لە سەروبەندی ریفراندۆمی سەربەخۆیی کوردستانی عیراقدا، پشتیوانیی لە مافی چارەی خۆنوسینی کوردی عیراق کرد.

سۆسیالیزم لە راپۆرتی سیاسیی پەسندکراوی کۆنگرەی یەکەم
(١٩٩٢)

یەکێك لە ئەرکەکانی ئەم کۆنگرەیەمان رونکردنەوەو دیاری کردنی ئامانجی دوری گەشەپێدانی کۆمەڵایەتیی کوردستانە چونکە دەبێ لەپێشەوە بزانین کوردەواری بەرەو کوێ دەبەین‌و بە چ رێگایەك بۆی دەچین. بۆ ئەمەش دەبێ تەبیعەتی کۆمەڵایەتیی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دیاری بکەین، ئینجا بیروڕا فەلسەفییەکەی.

١- پێم وایە هەر لە سەرەتاوە ئێمە لەو بڕوایەدا بوین کە لە ڕوی کۆمەڵایەتییەوە، لە ڕوی پێکهاتەوە، یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان رێکخراوی رەنجدەرانی کوردستانە، هی رەنجدەرانی بیر و بازووە.

٢- یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان خەباتی کردووە دژی زوڵم و زۆری نەتەوایەتی‌و دژی چەوساندنەوەی چینایەتی.

٣- بۆیە بیروباوەڕی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە ڕوی فەلسەفییەوە دەبێ بیروباوەڕی سۆسیالیزم بێت، سۆسیالیزمێك کە لەسەر پایەکانی مرۆڤایەتی‌و دیموکراسی دارێژرا بێت.

هەر بۆیە یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان ئامانجی دوری بریتی دەبێت لە کوردەوارییەکی بێ زوڵم و زۆری نەتەوایەتی و چەوساندنەوەی چینایەتی کەدیارە ئەمەش بەبێ مافی چارەی خۆنوسین‌و پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی و ئابوری و پیشەسازی و کشتوکاڵی و سیاسی نابێ کە دەبێ ماوەی مێژوویی پێویستی خۆی ببڕێت، واتە نەمانی زوڵم و زۆری نەتەوایەتی و مافی چارەنوس زۆر پێویستن بۆ ئەوەی لە سەرێکەوە سەروەت و سامانی نیشتمانیمان بکەوێتەوە دەست خەڵکی کوردستان و لەلایەکی تریشەوە کۆت و زنجیرەکانی کۆمەڵ بشکێنین تاکو بەئازادی‌و بێ کەند و کۆسپ گەشە بەکۆمەڵی خۆمان بدەین و بۆ پێشەوەی بەرین. لە ژێر سایەی داگیرکەراندا نە گەشەکردنی کۆمەڵایەتی نە گەشەکردنی سیاسی و کەلتوری و پیشەسازی و کشتوکاڵیی پێویستمان نابێت، بۆیە دەبێ لە داگیرکردن رزگارمان بێ.

بێ دیموکراسیش دیسان گەشەکردنی ئابوری‌و سیاسی و کەلتوری و کۆمەڵایەتی زۆر زەحمەت و دژوارە. بۆیە دیموکراسیش شەرتێکی بناغەیی گەشەکردنی کۆمەڵایەتییە لە ڕوی پیشەسازی‌و کشتوکاڵی و کەلتوری و سیاسییەوە. بۆ گەیشتن بە ئامانجی دوریش، پێویستە گەشەکردنی ئاسایی کۆمەڵایەتی رەچاو بکەین، پێویستە بیر لە تاقیکردنەوەی گەلانیش بکەینەوە، پێویستە ئەو راستییەمان هەمیشە لە یاد بێت کە سیستمی کۆمەڵایەتی ئارەزوی خۆش و ویستی باش ناگۆڕێت، بەڵکو لە ئەنجامی گەشەکردنی ئابوری، سیاسی، کەلتوری دەبێت.

رۆیشتن بەرەو سۆسیالیزم تەنها بە کوردەوارییەکی نوێ دەبێ کە لە ڕوی پیشەسازی، کشتوکاڵی، بازرگانی، خوێندەواری، سیاسی‌و ژیانی کۆمەڵایەتییەوە گەشەی کردبێت و پێشکەوتبێت. واتە وردە وردە کەرەستەو شەرتەکانی دروست کردنی سۆسیالیزمیان هێنابێتە کایەوە. واتە هەڵپە هەڵپ و پەلە پەل و بازدان نامانگەیەنێت بە ئامانج. هەندێك ئیجرائاتی ناوەختی بەناو سۆسیالیستیش لەو ئامانجە پیرۆزەمان دورمان دەخەنەوە. لە مێژودا گەشەپێدانی سەرمایەداری شەرتێکی سەرەکی بوە بۆ دانانی بونیادی سۆسیالیزم کە خۆیشی قۆناغی دوای سەرمایەدارییە.

لە وڵاتانی دواکەوتوودا زەمینە خۆش کراوە بۆ خەبات کردن لەپێناوی سۆسیالیزمدا. جا چەند لە کوردستانی ئێمەدا پیشەسازیی گشتی و تایبەتی گەشە بکات، چەند ژیانی ئابوری پێش بکەوێت، چەند کشتوکاڵ لەکۆت و پێوەندەکانی دەرەبەگایەتی رزگاری بێت، ئەوا ئەوەندەش کۆمەڵ گەشە دەکات و لە سۆسیالیزم نزیك دەبێتەوە. سۆسیالیزم بەبێ بناغەیەکی ئابوریی گەشەکردوو، بێ پیشەسازی و بازرگانیی گەشەکردوو، بێ پێشکەوتنی کەلتوری و کۆمەڵایەتی لەدنیای ئەمڕۆدا وەدەست نایەت.

هەرەس هێنانی یەکێتیی سۆڤێت و دەوڵەتەکانی ئەوروپای رۆژهەڵاتیش نیشانەی راستیو دروستیی ئەو بۆچونانەی سەرەوەن. ئەوە بوو لە کۆمەڵی دواکەوتوو لەڕوی پیشەسازی و کشتوکاڵی و کەلتورییەوە و بێ دیموکراسی و بێ ئازادیو سەربەستییە دیموکراتییەکان و بێ مافی راستەقینەی رەوای چارەی خۆنوسین، سۆسیالیزم بە تەواوی دانەمەزرا و سەری نەگرت، جگە لەوەی کە ئەو هەرەس هێنانە لە ڕاستیدا هەرەس هێنانی جۆرە بیر و بۆچونێکیش بوو، هی جۆرە رەفتارێکی حزبایەتی و دەوڵەتی بوو، هی جۆرە زوڵم و زۆرێکی نەتەوایەتیی تر بوو، هی جۆرە چەوساندنەوەیەکی چینایەتیی تر بوو بە شێوەیەکی تایبەت، هەروەك ئەنجامی بەدیهێنانی سەرەتاکانی راست و رەوای سۆسیالیزم نەبوو. لە کوردستاندا بە تەما نین دەستبەجێ سۆسیالیزم دروست بێت، بەڵکو بە هیوای ئەوەین رۆژێ لە ڕۆژان دوای گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی و پیشەسازیو کشتوکاڵی و ئابوری و کەلتوری و سیاسی لە کوردەواریدا، خەڵکی کوردستان بە ئارەزوی خۆیان، بڕیاری دانانی کۆمەڵی سۆسیالیستی بدەن بەگوێرەی هەلومەرجی بابەتیو تایبەتیی خۆیان. ئا ئەو رۆژەش ئێمەمانان هەم لەڕوی بیروباوەڕەوە هەم لەڕوی کەلتورو دروشمەوە، سۆسیالیزم وەك ئامانجی دور، بڵاو دەکەینەوە، هەروەك راستیو خاسیەتەکانیشی بڵاو دەکەینەوە.

هەروەها ئەوەندەی دەکرێ، لە دروشمەکانی سۆسیالیزم دەربارەی مافی کرێکاران و رەنجدەران لەژیانو گوزەراندا، لە کارو بێکاریدا، لە دابین کردنی گوزەرانیان لە کاتی پەککەوتەیی و بێ ئیشیدا، واتە مافەکانی گەرەنتیی کۆمەڵایەتی و نەخۆشخانە و خوێندنو خۆڕێکخستن و هۆشیاریدا، بەڵێ ئەوەندەی دەکرێ هەوڵی بەدی هێنانیان دەدەین.